

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ НА РОЗВИТОК І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

У статті розглядаються медичні, психолого-педагогічні та соціальні наслідки аварії на ЧАЕС, що вплинули на фізичний, психічний, соціальний розвиток дітей та підлітків, котрі проживають в радіаційно забруднених районах.

Чорнобильська катастрофа, що сталася у 1986 році, визнана найбільшою за всю історію людства.

Аварія на ЧАЕС призвела до серйозних соціальних та психологічних наслідків, а також до виникнення на території України унікальної екологічної ситуації, яка пов'язана як із зовнішнім опроміненням значних контингентів населення, так і з тривалим надходженням в організм радіонуклідів, що невід'ємно впливають на здоров'я людей.

Наукові дослідження, присвячені впливу радіації на стан здоров'я населення, дозволили сформулювати концепцію про її безпорогову дію. Вважається, що будь-яка доза, якою б малою вона не була, спричинює негативний вплив на організм людини. Так, на території Житомирської області немає екологічно шкідливих промислових підприємств і до аварії вона вважалася екологічно чистою зоною. Нині 30% її території (722 населених пункти, 9 адміністративних районів), де мешкає 450 тис. чоловік, в тому числі 110 тис. дітей, перебуває під постійним радіологічним контролем.

Група експертів "Міжнародного чорнобильського проекту" підкреслює, що "аварія спричинила значні негативні психологічні впливи, виражені у посиленому почутті тривоги та виникненні стресу через постійне відчуття значної непевності, що ми спостерігали і за межами відповідних забруднених районів"[1].

Медико-психологічні дослідження виявили симптоми психологічних втрат: депресивні реакції, тривожність, посттравматичні страхи, порушення сну, песимістичні настрої. У низці спеціальних досліджень відзначено, що величина дози іонізуючого опромінення у населення забруднених регіонів пов'язана з порушеннями в когнітивній сфері. Зокрема, це – розлади пам'яті, уваги, симптоми порушення вищих нервових функцій, зумовлені локальними структурними змінами головного мозку під впливом радіації.

Особливе занепокоєння викликають зміни у стані здоров'я дітей, які потрапили під дію малих доз радіації, у зв'язку з тим, що клітини росту дитячого організму більш радіочутливі, ніж у дорослих.

Аналіз стану здоров'я дитячого населення усіх радіаційно забруднених регіонів України свідчить про погіршення демографічної ситуації та показників їх здоров'я. Як свідчить медична статистика, рівень загальної захворюваності евакуйованих з 30-кілометрової зони дітей чи тих, що залишилися там проживати, має чітку тенденцію до зростання. Рівень поширення захворювань з 1987 року збільшився більш ніж удвічі. Ті ж тенденції зберігаються і в несприятливих за радіаційною обстановкою регіонах.

Найбільш значні негативні зрушення відбулися у класі хвороб крові і кровотворних органів – зростання відзначається у 9,6 разів; на другому місці за темпами змін знаходяться новоутворення (зростання у 6,6 разів); на третьому – хвороби кровообігу (зростання у 6,4 разів). Далі йдуть хвороби органів травлення – зростання у 5,8 разів, розлади нервової системи та психічні, а також хвороби ендокринної системи.

При цьому визначено, що на забруднених територіях в структурі захворювань (порівняно з умовно чистими районами) у п'ять разів збільшилася кількість дітей із хворобами щитовидної залози, у два рази - з хворобами системи дихання, у півтора рази – травлення, у 1,7 разів – нервової системи. У 2,5 рази частіше зустрічається вегето-судинна дистонія – порівняно з дітьми, які мешкають в умовно чистих регіонах. У 2,5 рази порівняно із середньодержавним підвищилися показники розповсюдженості вроджених аномалій, притаманні дитячому населенню. Так, серед дітей та підлітків північних районів Житомирської області практично здоровими є лише 20,9% школярів.

Подальший прогноз захворюваності дітей свідчить, що до 2005 року буде спостерігатися зростання захворюваності майже у всіх класах хвороб на 11,7%, а в районах радіаційного контролю – на 17,7%.

Значне зростання психічних розладів у дітей, за даними психофізіологічної статистики і вивчення психодіагностичного стану та розумової працездатності школярів спричинили до того, що діти мають занижені функціональні можливості центральної нервової системи – гальмуючі процеси переважають над процесами збудження. Водночас спостерігаються порушення функції уваги та пам'яті, що негативно впливає на розумову працездатність підростаючого покоління [2].

Проведене нами дослідження свідчить про те, що діти, які мешкають на забруднених територіях, переживають також серйозні труднощі соціальної адаптації. У них частіше мають місце елементи аутодеструктивної поведінки, дратівливості, агресивності, як прояву посттравматичного стресу. Під впливом соціальної дезадаптації

у дітей знижується інтерес до перспективи та навчальної діяльності, виявляється тимчасова емоційна напруженість, психомоторні та психо вегетативні відхилення, при яких особистість ще зберігає здатність до критичної оцінки та до цілеспрямованої діяльності і може коректувати свою поведінку під впливом сприятливих змін у ситуації чи в умовах надання адекватної соціально-психологічної допомоги.

Отже, враховуючи вищесказане, необхідна негайна допомога дітям з боку медичних, соціальних працівників, а також психологів та педагогів із залученням нетрадиційних підходів до впровадження в навчально-виховний процес лікувальної терапевтичної педагогіки, постійного аналізу здійснення навчання і виховання у контексті його психофізичної цінності.

Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи», передбачає низку заходів, спрямованих на захист здоров'я та лікування дітей, потерпілих внаслідок аварії, зокрема, оздоровлення в спеціалізованих закладах.

ОДСРЗ «Лісовий берег» - обласний дитячий санаторій радіаційного захисту, в якому оздоровлюються діти Житомирщини, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС. В санаторії впроваджується комплекс медичних, психолого-педагогічних та соціальних заходів, що дають можливість поліпшити здоров'я та психічний стан дітей, які мають вади внаслідок дії іонізуючого випромінювання. Комплекс лікувально-профілактичних заходів у дитячому оздоровчому центрі - вживання чистих продуктів харчування, фізіотерапевтичні методи - дає змогу знизити рівень інкорпорованого радіоцезію за 21-24 дні на 99%. Згідно з цим у санаторії передбачене шестиразове харчування з включенням у раціон овочів, фруктів, риби, дієтичного м'яса, вітамінів.

Разом з медичним персоналом у санаторії працює педагогічний колектив, завдяки якому діти мають можливість не лише лікуватися, але й навчатися, активно відпочивати. Робота педагогів-вихователів спрямована на всебічний розвиток та виховання дітей. За спеціально розробленою програмою щодо усунення вад та поліпшення стану психічного розвитку дітей працює психолог. Система виховної та психологічної роботи планується з урахуванням віку дітей, стану їх здоров'я, рис характеру та кола інтересів кожної дитини. У санаторії працює бібліотека. Діти мають можливість читати різноманітну літературу, проводяться тематичні бесіди, вікторини, виховні години [3].

Також у «Лісовому березі» широко розвинена система фізичного виховання. На території є кілька спортивних майданчиків, на яких організуються рухливі ігри, змагання, олімпіади. Санаторій побудований на березі річки, що дає можливість дітям влітку проводити оздоровлення. У санаторії є комп'ютерний зал, фотогурток, ігрова кімната для дітей молодшого віку. Два рази на тиждень діти з вихователями готують загально санаторські пізнавально-розважальні заходи. Крім того, проводяться прогулянки до міста, гідропарку, замовляються екскурсії до музеїв, визначних місць Житомира. До оздоровчого центру запрошуються колективи художньої самодіяльності, ляльковий та драматичний театри.

Система психолого-педагогічної роботи ОДСРЗ «Лісовий берег» спрямована не лише на поліпшення стану здоров'я дітей, але й на розвиток їх здібностей та інтересів, творчих можливостей і має базуватись на методах розширення життєвого простору за рахунок заглиблення в творчу діяльність. У своїй праці педагоги керуються, перш за все, інтересами дитини, необхідністю її повноцінного психічного розвитку як особистості, та її медичного й психолого-педагогічного захисту від впливу негативних факторів, спричинених перебуванням у зоні радіологічного контролю. Медичні, соціальні та психолого-педагогічні аспекти Чорнобильської катастрофи є такими, що заслуговують на ґрунтовне вивчення, узагальнення та обов'язкове врахування при реалізації заходів щодо подолання наслідків аварії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Цатуров Ю.С. Международный чернобыльский проект: Задачи и цели реализации //Инф.бюллетень центра об-ществ.информации по атомной энергии. – М.,1991. – 360с.
2. Соціальні наслідки Чорнобильської катастрофи (результати соціологічних досліджень 1986-1995рр.)/Відп.ред. В.Ворона, Є.Головаха, Ю.Саєнко. - Харків, 1996. - 414с.
3. Медичні аспекти впливу малих доз радіації на організм дітей /Ред. Т.К.Набухотний, В.М.Пономаренко, В.Й.Шатило. - Житомир, 1996. - 115с.

Матеріал надійшов до редакції 21.09.2000 р.

Колесник И.В. Особенности влияния чернобыльской катастрофы на развитие и воспитание детей.

В статье рассматриваются медицинские, психолого-педагогические и социальные последствия аварии на ЧАЭС, повлиявшие на физическое, психическое, социальное развитие детей и подростков, проживающих в радиационно загрязненных районах.

Kolesnyk I.V. Peculiarities of Chornobyl' Accident Influence on the Development and Upbringing of Children.

The article deals with medical, psychological, pedagogical and social consequences of the ChNP accident, which influenced physical, mental, social development of children and teenagers, who live in contaminated regions.